

МОДЕЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПОЛЯ ОСВІТНЬОГО МОНІТОРИНГУ

У статті розкрито питання моделювання функціонального поля освітнього моніторингу, описано його загальні, специфічні і локальні функції, що визначають види моніторингової діяльності і взаємодіють між собою. Особливістю функціонального поля є динамічність, яку характеризує сукупність функцій, підпорядкованих меті певного виду моніторингу.

Ключові слова: моніторинг, моделювання, модель, функціональне поле, функції моніторингу.

В статье раскрыт вопрос моделирования функционального поля образовательного мониторинга, описаны его общие, специфические и локальные функции, которое определяют виды мониторинговой деятельности, взаимодействуют между собой. Особенностью функционального поля является динамичность, которую характеризует совокупность функций, подчиненных цели определенного вида мониторинга.

Ключевые слова: мониторинг, моделирование, модель, функциональное поле, функции мониторинга.

The article deals with the problem of modelling of the functional field of educational monitoring. It describes its general, specific and local functions which determine kinds of monitoring activity and interact with each other. The peculiarity of the functional field is its dynamics which is characterized by the total of functions subjected to the aim of the monitoring of certain kind.

Key words: monitoring, modelling, model, functional field, functions of monitoring.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розширення сфери застосування поняття “моніторинг” у педагогічних дослідженнях й освітній практиці актуалізує проблему моделювання його функціонального поля. “Моніторинг характеризується досить широким функціональним полем, що пояснюється як складністю самого об’єкта дослідження, так і багатогранністю застосування одержаних результатів. Функції моніторингу можуть визначатися метою конкретного дослідження і тим, хто виступає його замовником. Саме тому в різних джерелах трапляються різні функції моніторингу, що мають іноді суттєві відмінності” [8, с. 53].

Аналіз публікацій і досліджень, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання моніторингу розроблялися О. Майоровим, В. Аванесовим, О. Локшиною, Г. Єльніковою, В. Зайчуком, З. Рябовою, В. Приходьком, С. Подмазіним, Т. Хлебніковою, О. Касьяною, Т. Волобуєвою, Т. Лукіною, Ю. Романенко, Г. Суховичем, І. Масликовою та ін. Аналіз наукових праць дає підстави стверджувати, що вченими досліджено зміст, структуру поняття “моніторинг”, проаналізовано його взаємозв'язок з оцінюванням, аналізом, контролем, розкрито види, функції, рівні моніторингу, технологічні етапи його проведення. Однак питання моделювання функціонального поля освітнього моніторингу залишається недостатньо розробленим.

Мета статті здійснити моделювання функціонального поля освітнього моніторингу, розкрити його загальні, специфічні і локальні функції.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Сутність поняття “моніторинг”* – це процес неперервного спостереження за станом об'єкта з метою виявлення динаміки змін функціонування і прогнозування його розвитку. Конкретизуючи зміст процесу неперервного спостереження, ученими зазначається, що він передбачає систему збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи. Описуючи технологічні етапи, в окремих визначеннях зазначаються засоби моніторингу – оцінювання, аналіз, прогнозування, моделювання, прийняття рішень, контроль, регулювання тощо як локальні методи циклу моніторингових процедур, розширюючи (уточнюючи) функціональне поле моніторингу.

Під моделюванням розуміємо процес цілеспрямованої конструктивно-проектувальної, аналітико-синтетичної діяльності, результатом якого виступає модель як спрощена система складного прототипу. Розроблена модель функціонального поля моніторингу є найдоступнішою для вивчення, оскільки охоплює суттєву інформацію про основні компоненти моніторингу, що визначають його функціональну спрямованість. “Модель – суб'єктивне відтворення у свідомості людини або групи людей і зовнішнє відображення різними способами і формами найсуттєвіших ознак, рис і якостей, властивих

конкретному об'єкту, процесу і т.п., які об'єктивно йому (об'єкту) притаманні і дають загальну уяву про феномен, що нас цікавить, чи його окремі структурні чинники” [6, с. 19].

Розглянемо основні структурні компоненти моделі, що визначають функціональне поле освітнього моніторингу (Рис. 1). Їхня змістова і процесуальна характеристика обумовлені метою певного виду моніторингу [2, с. 13], [8, с. 43] та специфікою наших дослідних завдань.

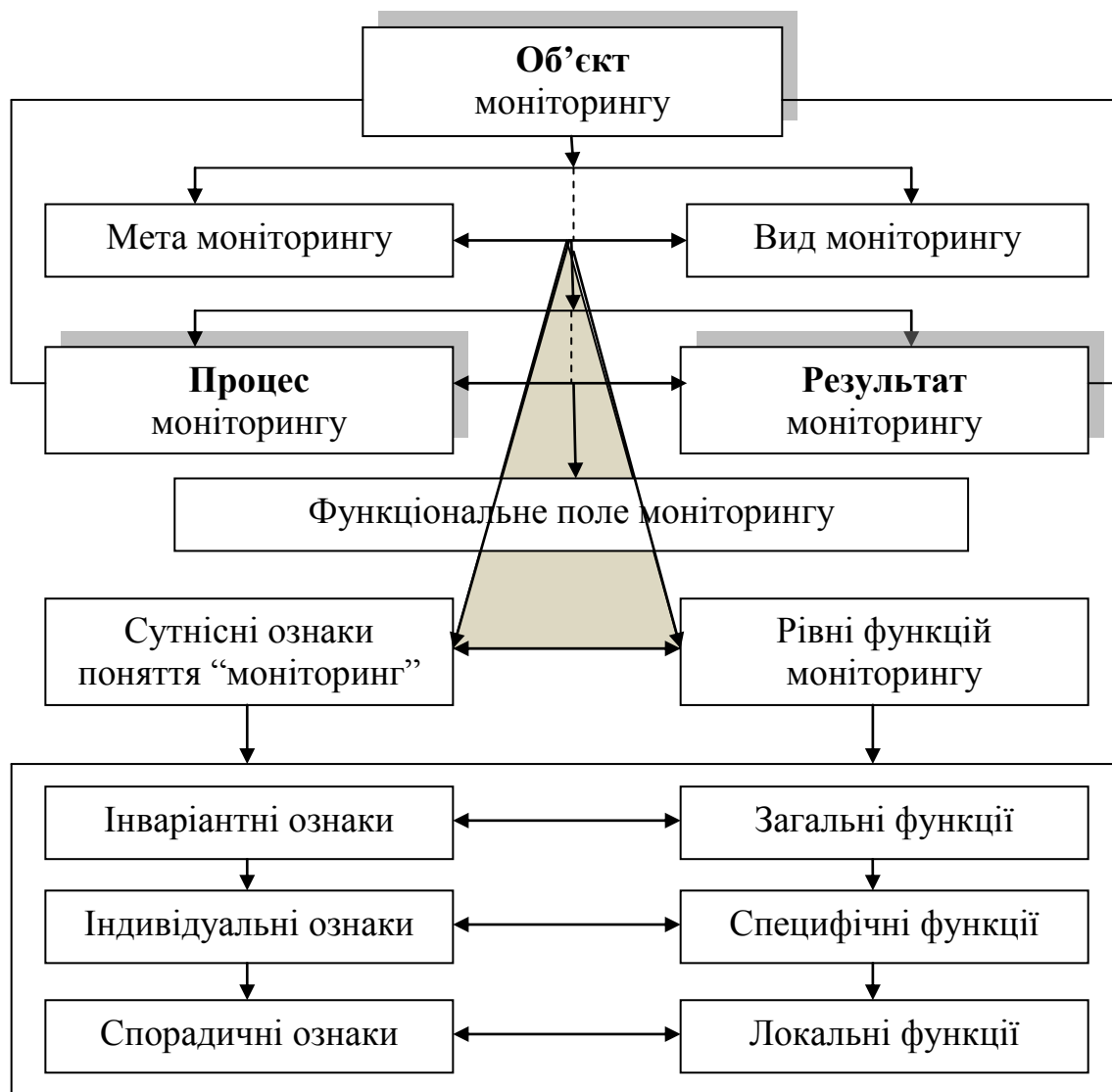

Рис. 1. Структурно-логічна схема моделі функціонального поля освітнього моніторингу

Об'єктом моніторингу виступає процес (освітній, педагогічний, навчальний, управлінський тощо), що забезпечує функціонування і розвиток

системи освіти чи її окремих елементів. Сутнісною ознакою процесу є змінюваність у часі. Оскільки об'єкт моніторингу характеризується динамічністю, спричиненою зовнішніми і внутрішніми чинниками, що викликають як позитивні, так і негативні зміни, то є потреба відстежувати стан процесу, який характеризує певний вид моніторингової діяльності. За наслідками організації того чи іншого процесу з допомогою моніторингу відстежують результат діяльності.

Процес моніторингу передбачає організацію і проведення системи заходів (комплексу процедур), що забезпечують реалізацію системного підходу щодо збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації з використання методів спостереження, оцінювання даних спостережень (аналіз їхнього змісту), експертні опитування, діагностування тощо. Процес моніторингу здійснюється у довготривалій перспективі, оскільки “об'єкт” моніторингу є динамічним, що передбачає систематичність здійснення моніторингових процедур.

Результатом моніторингу є визначення “стану об'єкта” відповідно до окреслених завдань (інформація про хід, результат, ефективність, динаміку, рівень та ін. щодо функціонування і розвитку об'єкта моніторингового дослідження). У такий спосіб моніторинг забезпечує систему інформацією, яка слугує основою для прогнозування і прийняття відповідних управлінських рішень. Особливість певного виду моніторингових процедур представлено методами оцінювання, моделювання, регулювання, контролю (адміністративний), корекції, що забезпечують систему об'єктивною й вірогідно інформацією про “стан об'єкта” за наслідками моніторингу.

Функціональне поле моніторингу – це система функцій, що визначає види моніторингової діяльності (операції, дії суб'єкта моніторингу), які взаємодіють між собою, підпорядковані меті певного виду моніторингу.

Сукупність функцій складає зміст моніторингу. Залежно від мети може змінюватися сукупність функцій, що його характеризують. Особливістю функціонального поля є динамічність; воно може розгортатися або згортатися залежно від виду конкретного моніторингу за умови дотримання його концепту. На останній вказують сутнісні ознаки поняття “моніторинг”.

З метою поглиблення розуміння, уточнення сутності поняття “моніторинг” у педагогічних дослідженнях (О. Майоров, З. Рябова, Г. Єльнікова, О. Скубашевська, О. Коберник, О. Орлов, М. Єрмола, А. Белкін, Т. Хлебнікова, В. Кальней, С. Шишов, О. Локшина, С. Подмазін, А. Гусак, О. Касьянова, В. Симонов, Ю. Сурмін, М. Грабар) проведено контент-аналіз, що сприяв обґрунтуванню взаємозв’язку функціонального поля освітнього моніторингу із сутнісними ознаками поняття (інваріантні, індивідуальні, спорадичні). Останні детально проаналізовано у попередній статті [7]. Тож, зважаючи на обсяг публікації, обмежимося описом функціонального поля моніторингу.

Проведене дослідження дало змогу виявити три рівні функцій, що обумовлені метою конкретного виду моніторингу. Перший рівень (загальні функції) – інформаційна, технологічна, аналітична, оцінювальна, прогностична, управлінська (прийняття рішень). Другий (специфічні) – діагностична, кваліметрична, моделювальна, контролювальна, регулювальна, корекційна. Третій (локальні) – констатувальна, формувальна, орієнтаційна.

Загальні функції є наскрізними для різних видів моніторингу; виявлені на основі інваріантних ознак поняття “моніторинг”. Інформаційна функція як вид моніторингової діяльності спрямована на отримання відомостей про стан об’єкта моніторингу – хід, результат, ефективність, динаміку якісних змін, їхній рівень тощо; статистична інформація забезпечує зворотний зв’язок між об’єктом і суб’єктом моніторингу. Технологічна – забезпечує цілісність функціонального циклу моніторингу, що включає неперервне спостереження за станом об’єкта, а саме: збір, обробку, зберігання й розповсюдження інформації. Аналітична – передбачає аналіз отриманої інформації про стан об’єкта моніторингу. Оцінювальна – спрямована на проведення оціночних процедур, що передбачають відповідну інтерпретацію (оцінку) результатів моніторингу. Прогностична – забезпечує прогнозування розвитку об’єкта на основі отриманої зворотної інформації про поточний стан його функціонування. Управлінська (прийняття рішень) – передбачає прийняття відповідних управлінських рішень щодо розроблення моделі майбутнього стану системи або її компонентів.

Специфічні функції окреслюють особливості моніторингу в його видовій специфіці; виявлені на основі індивідуальних ознак поняття “моніторинг”. Діагностична функція орієнтує на застосування діагностичних методик на етапі отримання відомостей про стан об’єкта моніторингу, що сприяє виявленню проблем, чинників, відхилень від норм і стандартів. Кваліметрична – забезпечує визначення кількісних показників якісних змін за результатами неперервного спостереження за станом об’єкта на основі розробленої системи індикаторів і критеріїв. Моделювальна – орієнтує на розроблення прогностичної моделі майбутнього стану об’єкта моніторингу. Контрольовальна – передбачає контроль за результатами прийнятих управлінських рішень. Регульовальна – спрямована на регулювання відповідних процесів і їхнє спрямування на досягнення прогнозованого стану об’єкта. Корекційна – забезпечує корекцію результатів управлінських рішень.

Локальні функції є найменш уживаними, оскільки стосуються тільки окремих видів моніторингу; виявлені на основі спорадичних (поодиноких, випадкових) ознак поняття “моніторинг”. Найчастіше вони реалізуються на локальному рівні моніторингу. Так, формувальна функція передбачає, що “одержані результати відстеження вихованості повинні використовуватися педагогом для організації індивідуальної роботи з учнями” [8, с. 35]. Зазначимо, що констатувальна, формувальна, орієнтаційна функції виявлено на основі контент-аналізу наукових праць 18 учених. Перелік локальних функцій може бути більшим, якщо брати до уваги різні види моніторингу. Це забезпечує розширення його функціонального поля. “Саме тому в різних джерелах зустрічаються різні функції моніторингу, що мають іноді суттєві відмінності” [8, с. 53].

Наприклад, компаративна функція моніторингу забезпечує можливість порівняння систем освіти або їхніх елементів з іншими регіонами, країнами [1]; експертна – уможлиблює “здійснення експертизи стану, концепції, форм, методів розвитку системи освіти, її компонентів і підсистем” [1]; наукового прогресу – сприяє розвитку педагогічної теорії й інноваційних технологій вимірювання результатів, які продукує освітня система [3, с. 32] та ін.

Висновки. У статті розкрито питання моделювання функціонального поля освітнього моніторингу, його загальні, специфічні та локальні функції, що поглиблюють розуміння сутності моніторингової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровкова Т. И. Мониторинг развития системы образования. Ч. 1. Теоретические аспекты : учеб. пособ. / Тамара Ивановна Боровкова, Игорь Авенирович Морев. – Владивосток : Изд-во Дальневосточного у-та, 2004.– 150 с.
2. Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом / Олена Миколаївна Касьянова. Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Тетяна Борисівна Волобуєва. – Х. : Основа, 2004. – 96 с. – (Серія “Б-ка журналу “Управління школою” ; вип. 1(13).
3. Локшина О. І. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти: світовий вимір / О. І. Локшина // Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С., 004. – С. 28–39.
4. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Тетяна Лукіна. – К. : Вид. дім “Шкіл. світ”, 2006. – 128 с. – (Б-ка “Шкіл. світу”).
5. Майоров А. Н. Проблемы информационного обеспечения управления образования / А. Н. Майоров // Школьные. технологии. – 1999. – № 3.
6. Маслов В. І. Моделювання як наукова основа пізнавальної та формувальної діяльності / В. І. Маслов // Теоретичні та методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти : монографія / Єльнікова Г. В., Зайченко О. І., Маслов В. І. та ін. ; за ред. Г. В. Єльнікової. – Київ–Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. – С. 11–30.
7. Мариновська О. Я. Сутність поняття “моніторинг” у педагогічних дослідженнях / Оксана Яківна Мариновська // Педагогічний альманах : зб. наук. пр./ редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : РПО, 2012. – Вип. 15.
8. Приходько В. М. Моніторинг якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу: педагогічні основи й управлінський аспект : монографія / Валентин Миколайович Приходько. – Запоріжжя, 2011. – 460 с.